

بررسی علل ضعف انشانویسی دانش‌آموزان پایه ششم (مطالعه موردی: شهرستان بابلسر)

۹۹

حمزه‌علی محمدصالحی خردمردی^۱

فرزاد بختیاری مرکیه (نویسنده مسوول)^۲

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی علل ضعف انشانویسی دانش‌آموزان پایه ششم انجام‌گرفته است. داده‌های پژوهش از راه مطالعات کتابخانه‌ای و پیمایشی فراهم آمده و برای تحلیل آن‌ها از روش‌های کمی و توصیفی استفاده شده است. به دلیل وسعت جغرافیایی استان مازندران و به منظور رسیدن به نتایجی دقیق‌تر، این تحقیق فقط در شهرستان بابلسر صورت پذیرفته است. جامعه آماری ما، معلمان پایه ششم ابتدایی این شهرستان در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ بوده‌اند که بر اساس آمار آموزش و پرورش بابلسر، تعدادشان ۶۵ نفر بود. از این تعداد، ۲۶ نفر مرد و ۳۲ نفر زن (مجموعاً ۵۸ نفر) با روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. اطلاعات نمونه آماری از طریق پرسشنامه محقق ساخته گردآوری شده، به کمک نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و سپس در جداول و نمودارها طراحی شده است. از آزمون t تک متغیره هم برای تعیین تأثیر مؤلفه‌ها در فرایند بررسی علل ضعف انشانویسی و برای سنجش اولویت آن‌ها از آزمون فریدمن استفاده شده است. این مقاله، «عدم مطالعه کتاب‌های غیردرسی، فرا نگرفتن مهارت نوشتن در پایه‌های قبلی، عدم آشنایی دانش‌آموزان با اصول و قواعد انشانویسی، عدم استفاده معلمان از روش‌های فعال و متنوع در انشانویسی، اهمیت ندادن دانش‌آموزان به انشای فارسی و ننوشتن انشا در حضور معلم» را به‌عنوان عمده‌ترین علل ضعف انشانویسی دانش‌آموزان پایه ششم شهرستان بابلسر و نتایج تحقیق، معرفی کرده و ریشه آن‌ها را «مدرسه و معلم و آموزش غلط» و مشخصاً «ضعف معلمان انشا و عدم بهره‌گیری آن‌ها از فنون و روش‌های نوین تدریس» دانسته است. نهایتاً ضمن بیان همخوانی نتایج این پژوهش با اکثر پژوهش‌های قبلی مربوط به موضوع، برای رفع ضعف‌های یادشده، راهکارهایی پیشنهاد کرده است.

کلیدواژه‌ها: انشا، علل ضعف انشانویسی، دانش‌آموزان پایه ششم، مازندران، بابلسر

^۱ دانش‌آموخته دوره کارشناسی ارشد آموزش زبان فارسی، دانشگاه فرهنگیان (پردیس دکتر شریعتی ساری)

hamzehalisalehi@gmail.com

^۲ استادیار زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه فرهنگیان (پردیس دکتر شریعتی ساری)

f.bakhtyari50@gmail.com

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۰۸/۰۲ تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۸/۰۹/۲۵

مقدمه

تا پیش از ابداع خط، انسان فقط از دو مهارت زبانی، یعنی شنیدن و گفتن برای ایجاد ارتباط استفاده می‌کرد؛ اما از حدود ده هزار سال پیش که اولین خطوط ساده نوشتاری ابداع شد، توانایی جوامع انسانی در ایجاد ارتباط، صدچندان گردید.

۱۰۰

خط را که برای نمایاندن عناصر آوایی زبان به وجود آمده است، معمولاً مهم‌تر از زبان گفتاری می‌دانند؛ زیرا نوشتار هم سنجیده‌تر از گفتار است و در آن امکان تفکر، سنجش و تجدید نظر وجود دارد و هم آثار معتبر ادبی، متون مذهبی و میراث گران‌بهای فرهنگی از طریق نوشتار در دسترس جوامع قرار می‌گیرند (زندى، ۱۳۹۴: ۶۸ و ۶۹). و اگر به جوانب مختلف زندگی فردی و اجتماعی گذشته، حال و حتی آینده بشر، نظری از سر تأمل بیفکنیم، خواهیم دید که نوشتن چنان در تار و پود زندگی انسان تنیده شده که بی آن نمی‌توان زیست (ذوالفقاری، ۱۳۹۳: ۹ و ۱۰). شاید به خاطر این در قرآن کریم به آن سوگند یاد شده است: «ن والقلم و ما یسطرون»: قسم به قلم و آنچه می‌نویسد (قرآن، قلم: ۱).

از میان چهار مهارت زبانی، گوش‌دادن و سخن‌گفتن به صورت طبیعی و غیررسمی فراگرفته می‌شود؛ اما نوشتن و خواندن، نیازمند آموزش‌های رسمی و صرف وقت و هزینه زیاد است. و در این میان، نوشتن، واپسین و دشوارترین مهارت زبان‌آموزی است و کندتر آموخته می‌شود؛ زیرا برای دست‌یابی به آن، فرد باید علاوه بر داشتن مهارت‌های کافی در گوش‌دادن، سخن‌گفتن و خواندن، توانایی درک روابط و ایجاد هماهنگی میان آن‌ها را نیز داشته باشد. از این رو، نوشتن عین آفرینش و خلاقیت است و آموزش نوشتن برای استفاده از زبان، ضرورت دارد (اکبری شلدره، ۱۳۹۴: ۲۳۶ تا ۲۴۰).

انشا به‌عنوان یکی از اشکال نوشتن، از جمله مباحث مرتبط با خلاقیت ذهنی، تصویرسازی و صحنه‌آفرینی است و اهمیتش در برنامه‌های دوره‌های مختلف، به قدری است که می‌توان آن را زمینه‌ساز یادگیری خلاق، عادت به تفکر، تأمل و تدبیر دانست. انشا از نظر کاربردی، در زندگی افراد نقش بسزایی دارد؛ چرا که بخش بزرگی از ارتباطات در محیط مدرسه و خارج از آن، از طریق نوشته صورت می‌گیرد. به علاوه، انشا، جزء سطح ترکیب از حیطة یادگیری شناختی «بنیامین بلوم^۱» است که با تفکر واگرا سر و کار دارد. این سطح، فراگیر را از اندیشه کلیشه‌ای و دوبعدی تفکر همگرا به سوی اندیشه‌ای گسترده، رهنمون می‌سازد و او را با جهان تخیل و تجسم و شیوه‌های تصویری، تشبیه، توصیف، تبیین، استعاره، کنایه، ایجاز، ایهام و ابهام آشنایی کند (صوفی، ۱۳۷۱: ۳۶). بنابراین، آموزش درست انشا می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا در

استدلال و توصیف، توانا شده و از راه نوشتن، نیازمندی‌های خود را در رابطه با دیگران به‌خوبی برآورده سازند. ساعت انشا، زمینه و فرصت مناسبی است تا دانش‌آموزان بتوانند با هدایت و راهنمایی معلمانشان مجال بهتری برای منعکس ساختن افکار، تجربیات، معلومات، نیازها، انگیزه‌ها و ادراکات خود پیدا کرده، با تقویت و جهت‌دهی مطلوب به اندیشه‌ها و استدلال‌های ذهنی خود، به خلاقیت، ابتکار و نوآوری دست‌یابند که البته این امر هم تنها از طریق رشد تفکر خلاق میسر می‌گردد (حسینی‌نژاد، ۱۳۸۵: ۸۷).

با وجود اهمیت انشا، درباره شیوه‌های اصولی و علمی آموزش آن در کشور ما کمتر بحث و بررسی مؤثری صورت گرفته است و در کلاس‌های درس نیز عملاً چنان که باید بدان واقعی نمی‌نهند. پیامد این کم‌توجهی در نظر و عمل، غلط‌های فراوان املائی و نگارشی است که در دفترها، کتاب‌ها و ورقه‌های دانش‌آموزان و دانشجویان دیده می‌شود. متأسفانه اغلب دانش‌آموختگان مراکز آموزش عالی ما، علی‌رغم سال‌های طولانی تحصیل، در نوشتن به معنای دقیق کلمه، ناتوان هستند و این ضعف، بی‌گمان از نحوه آموزش انشا و درس‌های مرتبط با موضوع در دوره‌های مختلف تحصیلی، به‌ویژه دوره دبستان، سرچشمه می‌گیرد.

ضعف عموم دانش‌آموزان دوره ابتدایی در انشانویسی، جدید و دن پایه ششم در نظام آموزشی کشور، اهمیت آموزش انشا در مدارس (با توجه به تأکید سند تحول بنیادین بر آموزش اساسی زبان فارسی) و وجود مشکلات زیاد پیش روی آن، و نیز تجربه سال‌ها تدریس یکی از نگارندگان مقاله در پایه‌های ابتدایی شهرستان بابلسر، به‌ویژه پایه ششم، ما را بر آن داشته است تا در پژوهش حاضر، در پی پاسخ این پرسش اصلی باشیم که «علل ضعف انشانویسی دانش‌آموزان پایه ششم شهرستان بابلسر کدامند؟». و برای رسیدن به جواب دقیق این سؤال، دو سؤال فرعی نیز مطرح شده است؛ این‌که: «علل ضعف انشانویسی دانش‌آموزان پایه ششم شهرستان بابلسر را براساس چه معیارهایی می‌توان دسته‌بندی کرد؟ و برای رفع ضعف‌های موجود، چه راهکارهایی وجود دارد؟». با این حساب، «وجود ضعف در انشانویسی دانش‌آموزان این پایه»، مفروض ماست که در نتیجه سال‌ها تجربه تدریس به آن رسیده‌ایم.

با توجه به سؤالات تحقیق، هدف ما از این پژوهش، بررسی و شناسایی دقیق علل ضعف انشانویسی دانش‌آموزان پایه ششم شهرستان بابلسر، طبقه‌بندی علل شناسایی‌شده و نهایتاً ارائه راهکارهایی با قابلیت اجرا برای برطرف کردن ضعف‌های موجود است. بنابراین، نتایج حاصل از مقاله می‌تواند از سوی طراحان و برنامه‌ریزان کتاب‌های درسی فارسی و معلمان مربوط به موضوع، مورد استفاده قرارگیرد و توجه آن‌ها را نسبت به اهمیت انشانویسی و مسایل و مشکلات موجود آموزش آن، بیش از پیش جلب کند.

ادبیات و پیشینه پژوهش

انشاء واژه‌ای عربی است که در لغت به معنی ایجاد، آفرینش، خلق، ابداع، پرورش دادن و مانند آن و در اصطلاح عبارت است از نگارش جمله‌ها و عبارتهایی که افکار و اندیشه نویسنده را به صورتی روشن و زیبا بیان کند. از این نظر، انشا با مفهوم «دبیری» در ادب فارسی یکی می‌شود که به معنای کتابت، منشیگری و نویسندگی است (دهخدا، ۱۳۷۲: ذیل مدخل انشا). امروزه انشا در معنای اصطلاحی خود، گاه برابر با نگارش و نوشتن به معنای عام کلمه گرفته می‌شود و گاه از آن، معنایی محدودتر و خاص مستفاد می‌گردد. انشا در معنای محدود و خاص، مفهوم و اصطلاحی است که بیشتر در نظام آموزشی ما و در سطح مدارس موضوعیت می‌یابد؛ یعنی نوعی نوشته که توسط دانش‌آموزان به نگارش درمی‌آید و هدف اصلی آن، پرورش ذهن و پویایی اندیشه آن‌هاست. در اهمیت و نقش انشا، در منابع مختلف، مطالب بسیاری آمده است. در کتاب «راهنمای معلم فارسی ششم» (۱۳۹۵: ۲۲) می‌خوانیم: هنگامی که از انشا می‌گوییم و می‌نویسیم، به پهنای گام نهاده‌ایم که بوی تازگی و زایش و شکفتگی بر سراپرده ذهن و زبان و خیال، عطرانگیز و فراگیر می‌شود. ذهن‌های فربه شده و آبدستن از معانی، آماده بارآوری و زاینده می‌شوند. ساعت انشا، همچون بهار در میان فصل‌های روزگار، سر از خاک خموشی برآوردن و جان گرفتن و غنچه دادن و شکوفاشدن است. آنچه بهار با درختان و دنیای بیرون می‌کند، انشا با جان و دنیای درون ما می‌کند. زنگ انشا لحظه آفرینش و گزینش و چینش نوآمدگان زبانی است، باز نگاه فکر و خیال و وهم و گمان، و زمان نازپروردن حواس جسم و جان است. محقق نیشابوری (۱۳۸۵: ۷۳) نیز معتقد است: انشا یکی از موضوعات ادبیات نیست، بلکه خود ادبیات است؛ نه مولود ادبیات که پدر ادبیات، نه شاخه‌ای فرعی در شجره‌نامه زبان و ادب که تنه اصلی و بلکه ریشه این درخت پرشاخ و برگ است. و هدایتی (۱۳۸۵: ۱۹-۲۱) در این خصوص می‌گوید: «همان قدر که به استجابت دعای نیمه‌شب‌ی ایمان دارم، به تأثیر درس انشا در آموزش مهارت‌های زندگی اطمینان دارم».

هدف اصلی انشا، پرورش ذهن و پویایی اندیشه است. اگر ذهن، سامانی درست و پرورده داشته باشد، گفتار و نوشتار هم منظم خواهد شد. بنابراین شناخت راه‌های پرورش ذهن و غنی‌سازی تفکر، از گام‌های بنیادین در افزایش توان نوشتن است. نوشتن در مدارس ابتدایی هدف نیست؛ بلکه وسیله‌ای برای برقراری ارتباط و اظهار وجود است (عابدینی، ۱۳۹۵؛ کیان، عابدینی و زندوانیان، ۱۳۹۷). جدای از این، کمک به شکوفایی استعدادها، هفته، پرورش قوه تخیل، بیان دریافت‌ها، تقویت مهارت مسئله‌یابی و پیدا کردن راه‌حل، تقویت احساس رضایت و اعتماد به نفس، هموار کردن مسیر ارتباط با دیگران، استفاده از تمام حواس در زندگی، بیان احساسات درونی و مشاهدات بیرونی، آماده‌ساختن دانش‌آموزان برای زندگی اجتماعی، ایجاد درک جدید، کمک به

فراگیری دیگر دروس و مانند این‌ها را نیز از دیگر اهداف انشا دانسته‌اند (حسینی نژاد، ۱۳۸۹: ۹۱۶؛ مولوی، ۱۳۸۰: ۶۲). با توجه به اهمیت و کارکرد انشا در زندگی دانش‌آموزان و شکل‌گیری شخصیت آن‌هاست که بزرگ‌ترین وظیفه معلم انشا را باید ایجاد انگیزه و اشتیاق در دانش‌آموز دانست. او باید دست دل‌شاگرد را بگیرد و در صحرای حیات، کوهستان‌ها، جنگل‌ها و دریا‌های وجود را به او نشان دهد و نیرویی در او بیافریند که بی‌تأمل و بی‌تردید پای اشتیاق در راه نهد. این مهم‌ترین وظیفه معلم انشا و بلکه هر معلمی است (محقق نیشابوری، همان: ۸۱).

در نظام آموزشی کهن ایران، یعنی در مکتب‌خانه‌های قدیم، بیشتر خواندن مورد توجه بود تا نوشتن؛ مگر در سطوح بالاتر که لازم بود دست به قلم برده شود. قلم حرمتی داشت و کمتر کسی به خود اجازه می‌داد قلم به دست گیرد. نوشتن، شأن بالایی داشت و کتابت و خط بیشتر به یاری کاتبان، مترسلان، دبیران، دیوانیان می‌آمد تا به کار محصلان. رفته‌رفته شیوه‌های تدریس در مکتب‌خانه‌ها سنتی جای خود را به روش‌های فعلی تدریس سپردند و با توسعه مدارس جدید و گسترش سواد و نقش مکاتبات روزمره، نوشتن امری ضروری در زندگی شد و انشا و نگارش در نظام جدید آموزشی مورد توجه جدی قرار گرفت؛ هرچند که این توجه به انشا و نوشتن در مدارس، به‌ویژه مدارس ابتدایی، در طول دهه‌های گذشته، فراز و فرودهای بسیاری داشته و گاه به ضرر انشا بوده‌است.

از بین عوامل و مهارت‌های فراوانی که در انشانویسی دانش‌آموزان دوره ابتدایی دخالت دارند، نقش چهار مهارت زبانی «گوش کردن، صحبت کردن/گفتن، خواندن و نوشتن» پررنگ‌تر از بقیه به‌نظر می‌رسد و توجه کافی به تقویت و افزایش این چهار مهارت، لازمه هر برنامه آموزشی است. بدیهی است دانش‌آموزانی که به مهارت‌های گوش کردن صحیح، تسلط کافی داشته‌باشند و بتوانند مطالب خود را به‌خوبی بیان کنند، به‌طور حتم مهارت خواندن را به‌درستی می‌آموزند و در نوشتن یا تولید متن هم مهارت عملی پیدامی‌کنند و مقاصد خود را در قالب درست به نگارش درمی‌آورند (زند، همان: ۱۰۳). بنابراین، چهار مهارت زبانی، پیش‌نیازی برای پیشبرد اهداف آموزشی است و بر اولیا و نظام آموزشی است که برای موفقیت همه جانبه فرزندان و دانش‌آموزان در تحصیل و زندگی، از بدو تولد آن‌ها و ابتدای ورودشان به مدارس، به آموزش حساب شده مهارت‌های چهارگانه زبانی توجه خاص داشته‌باشند.

صرف نظر از تغییرات اساسی کتاب‌های دوره ابتدایی و در مرکز توجه بودن یا نبودن درس انشا در این دوره آموزشی، آنچه در عمل در ارتباط با انشا و تقویت مهارت نوشتن دانش‌آموزان این مقطع تحصیلی به‌چشم می‌خورد، عبارتند از: آموزش نوشتن غیر فعال (رونویسی)، آموزش نوشتن نیمه‌فعال (املا)، آموزش نوشتن فعال پایه یک (کلمه‌سازی)، آموزش نوشتن فعال پایه دو

_____ بررسی علل ضعف انشانویسی دانش‌آموزان پایه ششم (مطالعه موردی: شهرستان بابلسر)

(جمله‌سازی) و آموزش نوشتن فعال و خلاق (انشا و انواع آن). این مرحله پایانی، هدف نهایی آموزش مهارت نوشتن است؛ یعنی تمام چهار مرحله قبلی نوشتن در واقع مقدماتی هستند تا دانش‌آموز را آماده نگارش خلاق نماید (زندى، همان: ۱۸۱-۱۶۵).

آموزش نگارش در پایه سوم ابتدایی با بندنویسی شروع می‌شود و در فارسی چهارم با ساختار بند و گونه‌های بند تداوم می‌یابد. در فارسی پایه پنجم، با تکیه به آن آموخته‌ها، به توانایی نگارش و رسیدن به نوشتن خلاق بیشتر توجه شده و آنچه مهم است، کمک به قدرت آفرینشگری و پرورش این توانایی است؛ از این‌رو، از این‌که ذهن دانش‌آموزان، قالبی باریباید و ساختار نوشته سد راهشان شود، آگاهانه پرهیز شده است تا در پایه ششم قادر شوند با شناخت لازم، در نوشتن مهارت کسب کنند (راهنمای معلم فارسی ششم، همان: ۲۱).

کارشناسان برای انشانویسی دانش‌آموزان سه مرحله مهم و تأثیرگذار در نظر می‌گیرند: (۱) انتخاب موضوع مناسب با توجه به اهداف مدنظر دوره تحصیلی، (۲) نحوه اجرا (روش‌های فعال تدریس) و (۳) شیوه‌های مناسب تشویق دانش‌آموزان و بررسی و ارزشیابی انشا. توضیح این‌که معلم موضوعی را با هدفی خاص و با توجه به علایق و نیازهای فراگیران در نظر می‌گیرد و به‌طور مستمر با ایجاد انگیزه برای بهتر نوشتن و تقویت خلاقیت ادبی و نگرش‌های مثبت، فراگیران را به سوی کمال، پیش می‌برد. «انتخاب موضوع مناسب»، به آگاهی‌هایی نیاز دارد که از طریق کارگاه‌ها و راهکارهای موجود در کتاب‌های تدریس انشا و تشکیل کلاس‌های ضمن خدمت، تأمین خواهد شد. «انتخاب راهبرد مناسب در آموزش»، بسیار مهم و حیاتی است. لزوم به‌کارگیری روش مطلوب در آموزش، به اندازه‌ای است که بعضی از دست‌اندرکاران علوم تربیتی، بهره‌گیری از روش‌های مناسب را مهم‌تر از دانش‌آموز دانسته‌اند. به‌طور کلی، خواندن و نوشتن پایه، در دوره ابتدایی با چند رویکرد آموزش داده می‌شود؛ از جمله مهم‌ترین رویکردها، رویکرد تحلیلی، رویکرد کلی و رویکرد ترکیبی است. پیروان «رویکرد تحلیلی» معتقدند برای این‌که فراگیران به مهارت خواندن و نوشتن دست‌یابند، باید ابتدا صورت‌های جزئی را آموزش داد و سپس با ترکیب این صورت‌ها، به آموزش صورت‌های کلی پرداخت؛ ولی پیروان مکتب گشتالت در «رویکرد کلی»، برخلاف رویکرد تحلیلی، معتقدند انسان هنگام برخورد با پدیده‌ها، نخست به کل پدیده توجه می‌کند و سپس به تدریج به اجزای آن پی می‌برد. سومین رویکرد آموزش، «رویکرد ترکیبی» نام دارد که تلفیقی از دو رویکرد تحلیلی و کلی است (زندى، همان: ۱۱۹-۱۲۵).

جهت بالابردن کارایی و فعال کردن کلاس‌های انشا باید دانش‌آموزان و معلمان انشا، روش‌ها، اصول و دیدگاه‌های جدید مربوط به نوشتن و انشانویسی را بیاموزند و به‌کارگیرند. روش‌های قدیم و جدید آموزش انشا به نوعی بر دو دیدگاه کلی «محصول‌محور» و «فرآیند‌محور» استوارند. روش

«محصول‌محور» بر نوشته یا محصول نهایی عمل نوشتن تأکید دارد. انشانویسی در این روش بیشتر در منازل انجام می‌گیرد و به‌ندرت دانش‌آموزان در زنگ انشا اقدام به نوشتن می‌کنند. در نتیجه در این روش، دانش‌آموز از طرف معلم یا هم‌کلاسی‌های خود دربارهٔ چگونه نوشتن هیچ گونه کمک و راهنمایی نمی‌شود و خود مجبور است آنچه را که می‌داند و آن‌طور که خود یاد گرفته است، مطالب را به روی کاغذ بیاورد و یا گاهی دیگران برای او می‌نویسند. در اغلب کلاس‌های انشای فارسی از این روش استفاده می‌شود (حسینی‌نژاد، ۱۳۸۹: ۲۴۷).

در مقابل روش محصول محور، روش فرایند محور قرار دارد. این روش، اولین بار به‌وسیلهٔ فلاور و هیز در سال ۱۹۸۱ معرفی شد. آن دو پس از بررسی متن‌هایی که از گفته‌های نویسندگان در حین عمل نوشتن به‌دست‌آورده بودند، متوجه شدند که نویسندگان با تجربه هنگام نوشتن و خلق یک نوشته، از یک‌سری مراحل یا فرآیندهایی می‌گذرند که این مراحل را به‌ترتیب می‌توان «مرحلهٔ پیش از نوشتن»، «مرحلهٔ نوشتن» و «مرحلهٔ بررسی نوشته» نامید. در این روش می‌توان فنون و تکنیک‌های متعددی در مراحل مختلف نوشتن به کار بست؛ مثلاً می‌توان در مرحلهٔ پیش از نوشتن، از تکنیک‌های بحث و گفت‌وگو دربارهٔ موضوع، مطالعه و خواندن، تهیه لیست نکات مربوط به موضوع، طوفان فکر و همیاری هم‌کلاسی‌ها استفاده کرد. در مراحل اولیهٔ آموزش، دانش‌آموز برای هر مرحله یا زیرمرحله باید چندین نوشته تحویل داده و بررسی کند. در این روش، اساس آموزش انشا بر یادگیری نحوهٔ نوشتن و درونی‌کردن مراحل و فرآیندهایی است که یک نویسندهٔ ماهر ناخودآگاه آن‌ها را به کار می‌بندد. باید خاطرنشان کرد که معلم به هیچ‌یک از نوشته‌های دانش‌آموزان نمره‌ای نمی‌دهد؛ بلکه دربارهٔ آن‌ها اظهارنظر می‌کند (حسینی‌نژاد، همان: ۲۴۵-۲۵۱). فرشیدنیک (۱۳۸۸: ۲۰) این مراحل نوشتن را با اندکی تغییر، چهار مرحله می‌داند: مرحلهٔ پیش‌نویسی، مرحلهٔ نوشتن، مرحلهٔ ویرایش و مرحلهٔ بازخوانی و ارائه.

یکی از مهم‌ترین وظایف معلمان، دست‌یافتن به «مهارت ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان» است. دانش‌آموزان بی‌انگیزه احتمالاً ضعیف هستند، یا کار نمی‌کنند و یا کم کار می‌کنند. از این رو کم‌یاد می‌گیرند و بیشتر رفتارهای غیرمسئولانه یا اخلاص‌گرانه از خود نشان می‌دهند. ولی دانش‌آموزان با انگیزه، احتمالاً کیفیت کار بالایی دارند، خوب یاد می‌گیرند و مسئولانه رفتار می‌کنند. معلمان می‌توانند با استفاده از روش‌های پُرانگیزه و جذاب و صدا لبتنه با تشویق، فراگیران را به نوشتن علاقه‌مند کنند (مجدفر، ۱۳۹۴: ۴۵). تجربه ثابت کرده است که نوشتن راهکارهای مناسب یا جمله‌های تشویق‌آمیز برای انشای دانش‌آموزان، نتیجهٔ بهتری نسبت به نمره دارد که معلم در دفتر ارزشیابی مستمر خود ثبت می‌کند. در شیوه‌های فعال انشانویسی، روش‌های کهن رایج در

_____ بررسی علل ضعف انشانویسی دانش‌آموزان پایه ششم (مطالعه موردی: شهرستان بابلسر)

زنگ انشا منسوخ می‌شود و میزان نوشته و کمیت مهم نیست؛ بلکه ملاک اصلی ارزشیابی، توجه به کیفیت و فراگرفتن مراحل درست انشانویسی است (هدایتی، همان: ۱۲).

نکته دیگری که در آموزش از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، «نحوه ارزشیابی» است. برای ارزشیابی درست نوشته‌های دانش‌آموز، ملاک‌هایی باید مدنظر داشت که برخی به ویژگی‌های نوشته بازمی‌گردد و برخی دیگر توصیه‌هایی برای تصحیح آن است. این ملاک‌ها عبارتند از: نظم و انسجام نوشته، تنوع و گیرایی، منطقی و استدلال، سادگی و وضوح، خلاقیت و نوآوری، ایجاز و اختصار، رعایت قواعد درست نویسی، هماهنگی اندیشه، موضوع و محتوا (ذوالفقاری، ۱۳۹۳: ۱۴-۱۷). ارزشیابی، جزئی پیوسته و تفکیک‌ناپذیر از فعالیت‌های مربوط به آموزش مهارت انشانویسی است و نباید به شیوه سنتی به گردآوری تعدادی نمونه خام در دفتر آموزگار محدود شود. وقتی به ارزشیابی انشای فراگیران می‌پردازیم، باید متوجه باشیم که هدف نهایی، ارزشیابی از مطالب آموزش داده شده است.

درخصوص انشا به معنای عام کلمه، آثار فراوانی در کشور ما به نگارش درآمده است؛ اما در رابطه با انشا به معنای خاص آن، هنوز جای کار، باقی است. پژوهش‌های زیر از جمله مهم‌ترین تلاش‌هایی است که پیش از مقاله حاضر، در زمینه انشای دانش‌آموزان صورت گرفته است:

محمدی (۱۳۹۲) در «راه‌های تقویت مهارت نوشتن در دانش‌آموزان پایه ششم آموزش و پرورش شهر تهران» که عنوان پایان‌نامه ایشان است و در دانشگاه پیام نور دفاع شده، برای تقویت مهارت انشا راهکارهای جدیدی ارائه کرده است. نام‌برده در این پژوهش از روش تحقیق کیفی توصیفی و پیمایشی بهره‌برده و اطلاعات فراهم آمده از راه پرسشنامه، با استفاده از نرم‌افزار SPSS تحلیل شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که از بین عوامل اثرگذار بر تقویت مهارت نوشتن دانش‌آموزان پایه ششم، نقش معلم از همه برجسته‌تر است. بنابراین، راهکار کلیدی این پژوهش، آموزش معلمان و ایجاد نگرش و شناخت نسبت به مبانی علمی موضوع در آن‌هاست.

کمری (۱۳۹۲) نیز در پایان‌نامه‌اش در دانشگاه پیام نور مرکز تهران با عنوان «بررسی خطاهای دستوری انشای دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی دو زبانه کردی- فارسی (مطالعه موردی: شهرستان سرپل‌زهاب)»، با استفاده از روش توصیفی- تحلیلی و بر اساس مدل تحلیل خطای «سلینگر^۲» و با نمونه‌گیری خوشه‌ای تک مرحله‌ای و تصادفی، تعداد ۱۶۴ برگه انشای دانش‌آموزان دوزبانه دختر و پسر را مورد ارزیابی قرار داده است. تأثیر دو زبانه‌گی بر نحوه دستور زبان فارسی دانش‌آموزان دو زبانه کردی- فارسی، تفاوت خطاهای دستوری دختران و پسران، ضعف انسجام متن و شناسایی هشت خطا در کاربرد فعل، از نتایج مهم این پژوهش است.

خورشیدوند و صادقی‌نیا (۱۳۹۴) در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی علل ضعیف بودن دانش آموزان در درس املا و انشا و ارائه راهکارهای مناسب جهت پیشرفت تحصیلی» که در دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار کشور ارائه شده است، در صدد شناسایی علل ضعف دانش‌آموزان دو پایه هفتم و هشتم دبیرستان‌های منطقه ورامین در املا و انشا برآمده‌اند. این پژوهش با رویکرد کیفی و مشاهده مستقیم نشان می‌دهد که به کارگیری یک روش در تمام مدت تدریس، نبود رابطه عاطفی بین فراگیران و معلم، عدم ایجاد انگیزه توسط معلم، ضعیف بودن پایه فراگیران در خواندن و نوشتن، عدم مدیریت کارآمد کلاس، ناتوانی معلم در ساده‌سازی مطالب درسی و اهمیت ندادن به املا و انشا، از مهم‌ترین علل ضعف دانش‌آموزان در این دو درس است.

میرنسب، بیرامی و احراری (۱۳۹۴) در مقاله «بررسی مفهوم انشا و آسیب‌شناسی روش‌های آموزش و ارزیابی آن از دیدگاه معلمان شهرستان سقز» که در اولین همایش ملی علمی- پژوهشی ارائه شده، با توجه به مصاحبه‌های به عمل آمده از معلمان انشا در مقطع متوسطه اول و دوم، روشن ساخته‌اند که معلمان مفهوم انشا را به درستی تعریف نموده‌اند؛ اما تصویر واضح و منسجمی از روش‌های آموزش و ارزیابی آن نداشتند. بنابراین، نویسندگان مقاله، آموزش تکمیلی معلمان ادبیات فارسی را پیشنهاد کرده‌اند.

صیدی و دیگران (۱۳۹۴) در پژوهشی تحت عنوان «چگونه توانستم با ارائه راهکار مناسب، دانش‌آموزان را در نگارش انشا تقویت نمایم»، کوشیده‌اند علل مشکلات انشانویسی دانش‌آموزان پایه پنجم دبستان توحید ارونکنار را بررسی کرده و برای رفع آن‌ها راهکارهایی بیانند. این مقاله که در اولین همایش ملی راهکارهای توسعه و ترویج علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره و آموزش در ایران ارائه شده است، عواملی چون: عدم آموزش صحیح انشانویسی به دانش‌آموزان، عدم آگاهی معلمان از مراحل شکل‌گیری انشا، جاذبه‌نداشتن کلاس انشا برای دانش‌آموزان و معلمان، ننوشتن انشا در کلاس و کمک از دیگران را از دلایل اصلی ناتوانی دانش‌آموزان در نگارش انشا معرفی کرده است.

غلامی چهکنند (۱۳۹۵) در پایان‌نامه‌اش با عنوان «ارزشیابی برنامه درسی انشای پایه هفتم» که در دانشگاه فردوسی مشهد دفاع شده، به شناسایی وضعیت برنامه درسی انشا در پایه هفتم پرداخته و راهکارهایی برای بازنگری برنامه این درس ارائه کرده است. رویکرد این پژوهش، کیفی است و در آن از الگوی ارزشیابی خبرگی و نقادی آموزشی آیزنر استفاده شده است. داده‌های پژوهش از طریق مشاهده، مصاحبه، بررسی اسناد و روایت فراهم آمده و در تحلیل داده‌ها، پژوهشگر فرایند کدگذاری و شیوه تفسیری را به کار بسته است.

_____ بررسی علل ضعف انشانویسی دانش‌آموزان پایه ششم (مطالعه موردی: شهرستان بابلسر)

عابدینی (۱۳۹۵) در پایان‌نامه‌ای تحت عنوان «آسیب‌شناسی برنامه درسی انشا در پایه ششم در شهر یزد» که در پردیس علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه یزد دفاع شده و نزدیک‌ترین پژوهش به موضوع مقاله حاضر است، به بررسی آسیب‌های برنامه درسی انشا از نظر هدف، محتوی، روش تدریس، ارزشیابی، صلاحیت حرفه‌ای معلمان و سواد انشانویسی دانش‌آموزان پرداخته است. روش پژوهش این کار، زمینه‌یابی با دو رویکرد کمی (توصیفی-پیمایشی) و رویکرد کیفی (کدگذاری و مقوله‌بندی) بوده است. جامعه آماری آن، تمام معلمان و دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی شهر یزد بوده که از میانشان ۱۴۲ نفر معلم و ۳۶۹ دانش‌آموز با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تک مرحله‌ای انتخاب شده‌اند. ابزار پژوهش هم دو پرسشنامه محقق ساخته بود. نتایج تحقیق نشان داده است که از نظر معلمان پایه ششم شهر یزد، برنامه درسی انشا در ابعاد هدف، محتوی، روش تدریس و روش‌های ارزشیابی از مطلوبیت لازم برخوردار است و معلمان این درس دارای صلاحیت حرفه‌ای لازم هستند و دانش‌آموزان این پایه نیز در انشانویسی در حد مطلوبی قرار دارند و از نظر دانش‌آموزان، مهم‌ترین آسیب‌های برنامه درسی انشا عبارتند از: مشکلات ساختاری، مشکلات تدریس و مشکلات اجرایی.

با اندکی تأمل در پژوهش‌های معرفی شده، درمی‌یابیم که اولاً هرکدام از آن‌ها از زاویه دید خاصی به انشای دانش‌آموزان پایه‌های مختلف نگریسته‌اند، ثانیاً هیچ‌کدام از این تحقیقات تاکنون در استان مازندران صورت نگرفته است؛ این در حالی است که با توجه به پهناوری کشور ما و تفاوت‌های موجود میان مردمان این سرزمین به لحاظ داشته‌های طبیعی، آداب و رسوم، زبان و گویش، مذهب، قومیت و غیره، جا دارد در هر استان و منطقه‌ای از ایران، چنین تحقیقاتی صورت بگیرد. بنابراین، تحقیق حاضر از این نظر که برای نخستین بار انشای دانش‌آموزان پایه ششم را در یکی از شهرستان‌های استان مازندران بررسی می‌کند، کاری تازه و قابل توجه است.

روش پژوهش

نوع پژوهش حاضر، با توجه به هدف آن، کاربردی و از نظر کنترل و دست‌کاری متغیرها، غیرآزمایشی است. از آنجایی که این پژوهش به دنبال یافتن عوامل ضعف انشانویسی دانش‌آموزان پایه ششم از منظر معلمان این پایه در شهرستان بابلسر است، داده‌های آن در کنار مطالعات کتابخانه‌ای، به روش پیمایشی یا میدانی نیز فراهم آمده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده، به کمک روش‌های توصیفی و کمی (آماري) صورت گرفته است.

جامعه آماری پژوهش حاضر، کلیه معلمان پایه ششم ابتدایی شهرستان بابلسر هستند که در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ مشغول به تدریس بودند و تعدادشان ۶۵ نفر است (البته تمامی

دانش‌آموزان پایه ششم شهرستان هم به تعداد ۱۴۴۴ نفر به‌طور غیرمستقیم حضور دارند). از میان معلمان پایه ششم بابلسر، ۲۶ نفر مرد و ۳۲ نفر زن (مجموعاً ۵۸ نفر) با روش نمونه‌گیری تصادفی به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شده‌اند.

اطلاعات لازم برای توصیف مبانی و چارچوب نظری پژوهش، از راه مطالعات کتاب‌خانه‌ای فراهم آمده و برای گردآوری داده‌های میدانی از پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده کرده‌ایم که شامل ۱۲ سؤال با طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت است. در طراحی پرسشنامه، سعی شده است سؤالات تا حد ممکن، قابل فهم و دارای تمام شرایط مناسب باشند. به‌همین منظور، ابتدا با توجه به سؤالات و تعاریف عملیاتی متغیرها، نسخه اولیه پرسش‌نامه به همراه جدول تناظر، جهت تعیین روایی ابزار، مورد بررسی قرار گرفت و پس از اعمال اصلاحات و تغییرات، شکل نهایی آن تدوین و روایی‌اش تأیید شد. سپس با اجرای آزمایشی بر روی ۳۰ نفر از معلمان، ضریب آلفای کرونباخ پرسش‌نامه مشخص گردید و با توجه به نتایج حاصل از تحلیل پایایی ابزار، ضریب آلفای کرونباخ به دست آمده، برابر ۰/۸۲ شد که بیانگر پایابودن ابزار است.

از آنجایی که نتایج پژوهش، از داده‌های کمی به دست خواهد آمد، روش تجزیه و تحلیل ما کمی است و داده‌ها به کمک نرم‌افزار SPSS در دو سطح توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. به علاوه، جهت سازمان‌دهی داده‌ها و توصیف نمره‌های خام و نیز برای توصیف تصویری داده‌ها و تجزیه و تحلیل پرسش‌ها بر اساس آزمون معنی‌داری نسبت به تأیید یا رد فرض صفر، از جداول توزیع فراوانی و نمودارها استفاده کرده‌ایم. و نهایتاً این که از آزمون t تک‌متغیره برای تعیین تأثیر مؤلفه‌ها در فرایند بررسی علل ضعف انشانویسی و برای سنجش اولویت هر یک از مؤلفه‌ها، از آزمون فریدمن بهره گرفته‌ایم.

یافته‌های پژوهش

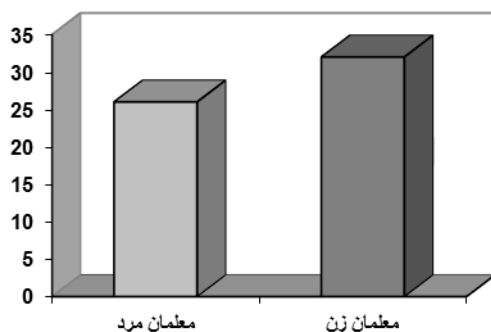
در این مقاله، روند تجزیه و تحلیل داده‌ها، به‌قصد رسیدن به پاسخ سؤالات اصلی و فرعی پژوهش و برآورده ساختن اهداف تعیین شده، با توصیف جمعیت‌شناختی آزمودنی‌ها و متغیرها و بررسی نرمال بودن متغیرها آغاز می‌گردد و با تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها ادامه پیدا می‌کند تا این که نهایتاً به بحث و نتیجه‌گیری ختم می‌شود.

۱- توصیف جمعیت‌شناختی آزمودنی‌های پژوهش

جدول ۱ و نمودار نمایش هندسی توزیع فراوانی نمونه‌ها به تفکیک جنسیت، روشن می‌سازند که از ۵۸ عضو نمونه آماری، ۴۴/۸ درصد را معلمان مرد و ۵۵/۲ درصد را معلمان زن تشکیل می‌دهند.

جدول ۱: توزیع فراوانی و درصد فراوانی نمونه آماری به تفکیک جنسیت

درصد فراوانی	فراوانی	شاخص آماری
		جنسیت
۴۴/۸	۲۶	معلمان مرد
۵۵/۲	۳۲	معلمان زن
۱۰۰	۵۸	مجموع

۲- توصیف متغیرهای پژوهش (پرسشنامه)

جدول ۲، میانگین و انحراف استاندارد و بیشترین و کمترین نمره کسب‌شده متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. میانگین تأثیر سطح سواد والدین در انشانویسی و گوش‌دادن دانش‌آموزان به مطالب درسی، بیشتر از سایر موارد و میانگین مطالعه کتاب‌های غیردرسی دانش‌آموزان، کمتر از دیگر متغیرهاست.

جدول ۲: محاسبه شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

شاخص آماری متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	کمترین نمره	بیشترین نمره
گوش دادن دانش‌آموزان به مطالب درسی	۵۸	۳/۶۳	۰/۷۱	۲	۵
روان‌خوانی و درست‌خوانی متن کتاب فارسی توسط دانش‌آموزان	۵۸	۳/۴۸	۰/۷۷	۲	۵
بیان درست معنا و مفهوم متن کتاب فارسی توسط دانش‌آموزان	۵۸	۳/۰۳	۰/۷۹	۲	۵
آشنایی دانش‌آموزان با اصول و قواعد انشانویسی	۵۸	۲/۷۵	۰/۷۸	۱	۵
اهمیت‌دادن دانش‌آموزان به انشای فارسی	۵۸	۲/۹۸	۰/۸۲	۲	۵

۵	۱	۱/۰۵	۲/۲۷	۵۸	مطالعه کتاب‌های غیردرسی توسط دانش‌آموزان
۵	۲	۰/۶۲	۳/۵۰	۵۸	تناسب حجم دو کتاب فارسی و نگارش با ساعت‌های تدریس این درس در هفته (فارسی، املا و انشا)
۴	۱	۰/۸۱	۲/۶۲	۵۸	کسب مهارت نوشتن توسط دانش‌آموزان در پایه‌های قبل از ششم
۵	۲	۰/۸۸	۳/۱۷	۵۸	اهمیت دادن معلمان به انشای فارسی
۴	۲	۰/۶۷	۲/۹۳	۵۸	استفاده معلمان از روش‌های فعال و متنوع در انشانویسی
۵	۱	۰/۹۵	۳/۰۳	۵۸	نوشتن انشا توسط دانش‌آموزان در حضور معلم و در کلاس درس
۵	۱	۰/۸۴	۴/۰۸	۵۸	تأثیر سطح سواد والدین در انشانویسی

۳- بررسی نرمال بودن متغیرهای پژوهش (آزمون کولموگروف - اسمیرنوف^۳)

بسیاری از آزمون‌های آماری، از جمله آزمون‌های پارامتریک^۴، بر مبنای نرمال بودن توزیع داده‌ها بنا نهاده شده‌اند و با این پیش‌فرض به‌کار می‌روند که توزیع داده‌ها در یک جامعه یا در سطح نمونه‌های انتخاب‌شده از جامعه مدنظر، از توزیع نرمال پیروی نماید. بنابراین، لازم است تحلیلگر تا قبل از پرداختن به تحلیل‌های آماری متغیرها، نوع توزیع آن‌ها را بداند. با آزمون کولموگروف-اسمیرنوف می‌توان به این مهم دست یافت. فرضیه صفر در آزمون کولموگروف-اسمیرنوف، عبارت است از پیروی داده‌ها از توزیع نرمال. و فرضیه مقابل آن، عبارت است از عدم پیروی داده‌ها از توزیع نرمال.

مطابق جدول ۳، در این آزمون، سطوح احتمال (مقدار P) در کلیه متغیرهای تحقیق، بزرگ‌تر از سطح خطای ۰/۰۵ است. با توجه به مقدار P و عدم رد فرضیه صفر، توزیع داده‌ها منطبق بر توزیع نرمال قلمداد می‌گردد.

جدول ۳: نتایج آزمون نرمال بودن متغیرهای تحقیق

متغیر	آماره آزمون	مقدار Sig	نتیجه آزمون
گوش دادن دانش‌آموزان به مطالب درسی	۰/۷۵	۰/۸۳	توزیع نرمال
روان خوانی و درست خوانی متن کتاب فارسی توسط دانش‌آموزان	۰/۶۹	۰/۷۳	توزیع نرمال
بیان درست معنا و مفهوم متن کتاب فارسی توسط دانش‌آموزان	۱/۳۵	۰/۶۲۱	توزیع نرمال
آشنایی دانش‌آموزان با اصول و قواعد انشانویسی	۱/۴۳	۰/۳۵	توزیع نرمال
اهمیت دادن دانش‌آموزان به انشای فارسی	۱/۲۵	۰/۵۹	توزیع نرمال

توزیع نرمال	۰/۶۱	۲/۳۵	مطالعه کتاب‌های غیردرسی توسط دانش‌آموزان
توزیع نرمال	۰/۸۱	۰/۷۲	تناسب حجم دو کتاب فارسی و نگارش با ساعت‌های تدریس این دروس در هفته (فارسی، املا و انشا)
توزیع نرمال	۰/۱۰	۱/۲۰	کسب مهارت نوشتن توسط دانش‌آموزان در پایه‌های قبل از ششم
توزیع نرمال	۰/۱۰	۱/۲۱	اهمیت دادن معلمان به انشای فارسی
توزیع نرمال	۰/۱۶	۱/۰۲	استفاده معلمان از روش‌های فعال و متنوع در انشانویسی
توزیع نرمال	۰/۱۹	۱/۰۸	نوشتن انشا توسط دانش‌آموزان در حضور معلم و در کلاس درس
توزیع نرمال	۰/۱۷	۱/۱۰	تأثیر سطح سواد والدین در انشانویسی

تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها

الف) تحلیل سؤالات پرسشنامه

پرسش ۱: گوش دادن دانش‌آموزان به مطالب درسی تا چه میزان مطلوب است؟
 باتوجه به جدول ۴ و مقدار آزمون (۶/۷۶) و سطح معناداری به دست آمده ($\text{sig} = ۰/۰۰۰$) که کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، می‌توان نتیجه گرفت که بین میانگین میزان مطلوبیت گوش دادن دانش‌آموزان به مطالب درسی از نظر معلمان پایه ششم شهرستان بابلسر (۳/۶۳) و میانگین نظری (۳)، تفاوت معناداری به چشم می‌خورد؛ یعنی میانگین میزان مطلوبیت گوش دادن دانش‌آموزان به مطالب درسی از نظر معلمان این پایه، از میانگین نظری (۳) بیشتر است و در حد مطلوبی قرار دارد.
 جدول ۴: نتایج حاصل از آزمون t تک‌متغیره مربوط به میزان مطلوبیت گوش دادن دانش‌آموزان به مطالب درسی

متغیر	فراوانی	میانگین نظری	مقدار آزمون	درجه آزادی	اختلاف میانگین‌ها	کران بالا	کران پایین	سطح معناداری
گوش دادن دانش‌آموزان به مطالب درسی	۵۸	۳/۶۳	۶/۷۶	۵۷	۳/۶۳	۰/۸۲	۰/۴۴	۰/۰۰۰

پرسش ۲: میزان روان خوانی و درست خوانی متن کتاب فارسی ششم توسط دانش‌آموزان تا چه حد مطلوب است؟

براساس جدول ۵ و با توجه به مقدار آزمون (۴/۷۲) و سطح معناداری به دست آمده (۰/۰۰۰ = sig) که کوچک تر از ۰/۰۵ است، نتیجه می گیریم که بین میانگین میزان مطلوبیت روان خوانی و درست خوانی متن کتاب فارسی ششم توسط دانش آموزان از نظر معلمان این پایه (۳/۴۸) و میانگین نظری (۳)، تفاوت معناداری وجود دارد؛ به بیانی دیگر، میانگین میزان مطلوبیت روان خوانی و درست خوانی دانش آموزان، از میانگین نظری (۳) بیشتر و در حد مطلوبی است.

جدول ۵: نتایج حاصل از آزمون t تک متغیره مربوط به میزان مطلوبیت روان خوانی و

درست خوانی متن کتاب فارسی ششم توسط دانش آموزان

متغیر	فراوانی	میانگین	میانگین نظری	مقدار آزمون	درجه آزادی	اختلاف میانگین - ها	کران بالا	کران پایین	سطح معناداری
روان خوانی و درست خوانی متن کتاب فارسی ششم توسط دانش آموزان	۵۸	۳/۴۸	۳	۴/۷۲	۵۷	۰/۴۸	۰/۶۸	۰/۲۷	۰/۰۰۰

پرسش ۳: میزان بیان درست معنا و مفهوم متن کتاب فارسی ششم توسط دانش -

آموزان تا چه حد مطلوب است؟

با در نظر داشتن مقدار آزمون (۳/۳۱) و سطح معناداری به دست آمده (۰/۷۴ = sig) جدول ۶ که بزرگ تر از ۰/۰۵ است، به این نتیجه می رسیم که بین میانگین میزان مطلوبیت بیان درست معنا و مفهوم متن کتاب فارسی ششم توسط دانش آموزان از نظر معلمان این پایه (۳/۰۳) و میانگین نظری (۳)، تفاوت معناداری وجود ندارد و در حد متوسطی است.

جدول ۶: نتایج حاصل از آزمون t تک متغیره مربوط به میزان مطلوبیت بیان درست معنا و

مفهوم متن کتاب فارسی ششم توسط دانش آموزان

متغیر	فراوانی	میانگین	میانگین نظری	مقدار آزمون	درجه آزادی	اختلاف میانگین - ها	کران بالا	کران پایین	سطح معناداری
بیان درست معنا و مفهوم متن کتاب فارسی ششم توسط دانش آموزان	۵۸	۳/۰۳	۳	۳/۳۱	۵۷	۰/۰۳	۰/۲۴	-۰/۱۷	۰/۷۴

پرسش ۴: میزان آشنایی دانش‌آموزان با اصول و قواعد انشانویسی تا چه حد مطلوب است؟

از مقدار آزمون (۲/۳۵-) و سطح معناداری به دست آمده ($\text{Sig} = ۰/۰۲$) در جدول ۷ که کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، این نتیجه حاصل می‌گردد که بین میانگین میزان مطلوبیت آشنایی دانش‌آموزان پایه ششم با اصول و قواعد انشانویسی از نظر معلمان (۲/۷۵) و میانگین نظری (۳)، تفاوت معناداری وجود دارد؛ یعنی از آن جایی که میانگین میزان مطلوبیت آشنایی دانش‌آموزان با اصول و قواعد انشانویسی از میانگین نظری (۳) کمتر است، در حد مطلوبی قرار ندارد.

جدول ۷: نتایج حاصل از آزمون t تک‌متغیره مربوط به میزان مطلوبیت آشنایی دانش‌آموزان با اصول و قواعد انشانویسی

متغیر	فراوانی	میانگین	میانگین نظری	مقدار آزمون	درجه آزادی	اختلاف میانگین - ها	کران بالا	کران پایین	سطح معناداری
آشنایی دانش‌آموزان با اصول و قواعد انشانویسی	۵۸	۲/۷۵	۳	-۲/۳۵	۵۷	-۰/۲۵	-۰/۰۳	-۰/۴۴	۰/۰۲

پرسش ۵: میزان اهمیت دادن دانش‌آموزان به انشای فارسی تا چه حد مطلوب است؟

باتوجه به مقدار آزمون (۰/۱۵-) و سطح معناداری به دست آمده ($\text{Sig} = ۰/۸۷$) در جدول زیر که بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است، نتیجه این می‌شود که بین میانگین میزان مطلوبیت اهمیت دادن دانش‌آموزان به انشای فارسی از نظر معلمان پایه ششم بابلسر (۲/۹۸) و میانگین نظری (۳)، تفاوت معناداری دیده نمی‌شود. توضیح این که میانگین میزان مطلوبیت اهمیت دادن دانش‌آموزان به انشای فارسی از میانگین نظری (۳) کمتر است؛ بنابراین، در حد مطلوبی نیست.

جدول ۸: نتایج حاصل از آزمون t تک‌متغیره مربوط به میزان مطلوبیت اهمیت دادن دانش‌آموزان به انشای فارسی

متغیر	فراوانی	میانگین	میانگین نظری	مقدار آزمون	درجه آزادی	اختلاف میانگین-ها	کران بالا	کران پایین	سطح معناداری
اهمیت دادن دانش‌آموزان به انشای فارسی	۵۸	۲/۹۸	۳	-۰/۱۵	۵۷	-۰/۰۲	۰/۲۰	-۰/۲۳	۰/۸۷

پرسش ۶: میزان مطالعه کتاب‌های غیردرسی توسط دانش‌آموزان تا چه حد مطلوب است؟

با تکیه بر جدول ۹ و مقدار آزمون (-۵/۴۸) و سطح معناداری به دست آمده ($\text{Sig} = ۰/۰۰۰$) در آن که کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، باید نتیجه گرفت که بین میانگین میزان مطلوبیت مطالعه کتاب‌های غیردرسی توسط دانش‌آموزان (۲/۲۷) و میانگین نظری (۳)، تفاوت معناداری مشاهده می‌شود؛ به بیانی، میانگین میزان مطلوبیت مطالعه کتاب‌های غیردرسی توسط دانش‌آموزان از میانگین نظری (۳) کمتر است و در حد مطلوبی قرار ندارد.

جدول ۹: نتایج حاصل از آزمون t تک‌متغیره مربوط به میزان مطلوبیت مطالعه کتاب‌های غیردرسی توسط دانش‌آموزان

متغیر	فراوانی	میانگین	میانگین نظری	مقدار آزمون	درجه آزادی	اختلاف میانگین-ها	کران بالا	کران پایین	سطح معناداری
مطالعه کتاب‌های غیردرسی توسط دانش‌آموزان	۵۸	۲/۲۷	۳	-۵/۴۸	۵۷	-۰/۷۲	-۰/۴۵	-۰/۹۸	۰/۰۰۰

پرسش ۷: میزان تناسب حجم دو کتاب فارسی و نگارش ششم با ساعت‌های تدریس این دروس در هفته (فارسی، املا و انشا) تا چه حد مطلوب است؟

باتوجه به مقدار آزمون (۶/۰۶) و سطح معناداری به دست آمده ($\text{Sig} = ۰/۰۰۰$) در جدول ۱۰ که کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، نتیجه می‌گیریم که بین میانگین میزان مطلوبیت تناسب حجم دو کتاب فارسی و نگارش ششم با ساعت‌های تدریس این دروس در هفته (۳/۵۰) و میانگین نظری (۳)، تفاوت معناداری وجود دارد؛ چراکه میانگین میزان مطلوبیت از میانگین نظری (۳) بیشتر و در حد مطلوبی است.

جدول ۱۰: نتایج حاصل از آزمون t تک‌متغیره مربوط به میزان مطلوبیت میزان تناسب حجم دو کتاب فارسی و نگارش ششم با ساعت‌های تدریس این دروس در هفته

متغیر	فراوانی	میانگین	میانگین نظری	مقدار آزمون	درجه آزادی	اختلاف میانگین - ها	کران بالا	کران پایین	سطح معناداری
میزان تناسب حجم دو کتاب فارسی و نگارش ششم با ساعت های تدریس این دروس در هفته	۵۸	۳/۵۰	۳	۶/۰۶	۵۷	۰/۵۰	۰/۶۶	۰/۳۳	۰/۰۰۰

پرسش ۸: میزان کسب مهارت نوشتن دانش‌آموزان در پایه‌های قبل از ششم تا چه حد مطلوب است؟

مقدار آزمون (۳/۵۵-) و سطح معناداری به دست آمده ($\text{Sig} = ۰/۰۰۱$) در جدول ۱۱ که کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، ما را به این نتیجه می‌رساند که بین میانگین میزان مطلوبیت کسب مهارت نوشتن توسط دانش‌آموزان در پایه‌های قبل از ششم (۲/۶۲) و میانگین نظری (۳)، تفاوت معناداری به چشم می‌خورد؛ یعنی میانگین میزان مطلوبیت از میانگین نظری (۳) کمتر است و در حد مطلوبی نیست.

جدول ۱۱: نتایج حاصل از آزمون t تک‌متغیره مربوط به میزان مطلوبیت کسب مهارت نوشتن توسط

دانش‌آموزان در پایه‌های قبل از ششم

متغیر	فراوانی	میانگین	میانگین نظری	مقدار آزمون	درجه آزادی	اختلاف میانگین - ها	کران بالا	کران پایین	سطح معناداری
کسب مهارت نوشتن توسط دانش‌آموزان در پایه‌های قبل از ششم	۵۸	۲/۶۲	۳	-۳/۵۵	۵۷	-۰/۳۸	-۰/۱۶	-۰/۵۹	۰/۰۰۱

پرسش ۹: میزان اهمیت دادن معلمان به انشای فارسی تا چه حد مطلوب است؟

باتوجه به جدول ۱۲ و مقدار آزمون (۱/۴۹) و سطح معناداری به دست آمده ($\text{Sig} = ۰/۱۴$) در آن که بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است، نتیجه می‌گیریم که بین میانگین میزان مطلوبیت اهمیت دادن معلمان به انشای فارسی (۳/۱۷) و میانگین نظری (۳)، تفاوت معناداری وجود ندارد؛ زیرا میانگین میزان مطلوبیت از میانگین نظری (۳) بیشتر و در حد مطلوبی است.

جدول ۱۲: نتایج حاصل از آزمون t تک‌متغیره مربوط به میزان مطلوبیت اهمیت‌دادن

معلمان به انشای فارسی

متغیر	فراوانی	میانگین	میانگین نظری	مقدار آزمون	درجه آزادی	اختلاف میانگین-ها	کران بالا	کران پایین	سطح معناداری
اهمیت‌دادن معلمان به انشای فارسی	۵۸	۳/۱۷	۳	۱/۴۹	۵۷	۰/۱۷	۰/۴۰	-۰/۰۵	۰/۱۴

پرسش ۱۰: میزان استفاده معلمان از روش‌های فعال و متنوع در انشانویسی تا چه

حد مطلوب است؟

با در نظر داشتن مقدار آزمون (-۰/۷۸) و سطح معناداری به دست آمده ($Sig = ۰/۴۳$) در جدول ۱۳ که بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است، نتیجه این می‌شود که بین میانگین میزان مطلوبیت استفاده معلمان از روش‌های فعال و متنوع در انشانویسی (۲/۹۳) و میانگین نظری (۳)، تفاوت معناداری نمی‌توان یافت. و از آن جایی که میانگین میزان مطلوبیت این پرسش از میانگین نظری (۳) کمتر است، باید پذیرفت که از نظر معلمان پایه ششم شهرستان بابلسر، میزان استفاده معلمان از روش‌های فعال و متنوع در انشانویسی در حد مطلوبی نیست.

جدول ۱۳: نتایج حاصل از آزمون t تک‌متغیره مربوط به میزان مطلوبیت استفاده معلمان

از روش‌های فعال و متنوع در انشانویسی

متغیر	فراوانی	میانگین	میانگین نظری	مقدار آزمون	درجه آزادی	اختلاف میانگین-ها	کران بالا	کران پایین	سطح معناداری
استفاده معلمان از روش‌های فعال و متنوع در انشانویسی	۵۸	۲/۹۳	۳	-۰/۷۸	۵۷	-۰/۰۶	۰/۱۰	-۰/۲۴	۰/۴۳

پرسش ۱۱: میزان نوشتن انشا توسط دانش‌آموزان در حضور معلم و در کلاس درس

تا چه حد مطلوب است؟

با تکیه بر جدول ۱۴ و مقدار آزمون (۰/۲۷) و سطح معناداری به دست آمده ($Sig = ۰/۷۸$) در آن که بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است، این نتیجه حاصل می‌شود که بین میانگین میزان مطلوبیت نوشتن

_____ بررسی علل ضعف انشانویسی دانش‌آموزان پایه ششم (مطالعه موردی: شهرستان بابلسر)

انشا توسط دانش‌آموزان در حضور معلم و در کلاس درس (۳/۰۳) و میانگین نظری (۳)، تفاوت معناداری به چشم نمی‌خورد؛ چون میانگین میزان مطلوبیت با میانگین نظری (۳) برابر است. بنابراین، از نظر معلمان پایه ششم، میزان نوشتن انشا توسط دانش‌آموزان در حضور معلم و در کلاس درس، در حد متوسطی است.

جدول ۱۴: نتایج حاصل از آزمون t تک‌متغیره مربوط به میزان مطلوبیت نوشتن

انشا توسط دانش‌آموزان در حضور معلم و در کلاس درس

متغیر	فراوانی	میانگین	میانگین نظری	مقدار آزمون	درجه آزادی	اختلاف میانگین - ها	کران بالا	کران پایین	سطح معناداری
نوشتن انشا توسط دانش‌آموزان در حضور معلم و در کلاس درس	۵۸	۳/۰۳	۳	۰/۲۷	۵۷	۰/۰۳	۰/۲۸	-۰/۲۱	۰/۷۸

پرسش ۱۲: میزان تأثیر سطح سواد والدین در انشانویسی تا چقدر است؟

باتوجه به مقدار آزمون (۹/۸۰) و سطح معناداری به دست آمده (Sig = ۰/۰۰۰) در جدول ۱۵ که کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، به این نتیجه می‌رسیم که بین میانگین میزان مطلوبیت تأثیر سطح سواد والدین در انشانویسی (۴/۰۱) و میانگین نظری (۳)، تفاوت معناداری وجود دارد؛ یعنی از آنجایی که میانگین میزان مطلوبیت این پرسش از میانگین نظری (۳) بیشتر است، باید گفت از نظر معلمان پایه ششم شهرستان بابلسر، میزان تأثیر سطح سواد والدین در انشانویسی در حد بالایی است.

جدول ۱۵: نتایج حاصل از آزمون t تک‌متغیره مربوط به میزان مطلوبیت تأثیر سطح سواد

والدین در انشانویسی

متغیر	فراوانی	میانگین	میانگین نظری	مقدار آزمون	درجه آزادی	اختلاف میانگین - ها	کران بالا	کران پایین	سطح معناداری
تأثیر سطح سواد والدین در انشانویسی	۵۸	۴/۰۱	۳	۹/۸۰	۵۷	۱/۰۸	۱/۳۰	۰/۸۶	۰/۰۰۰

ب) رتبه‌بندی میزان مطلوبیت سؤالات پرسشنامه

در تجزیه و تحلیل سؤال اول دیدیم که مطلوبیت «گوش‌دادن دقیق دانش‌آموزان پایه ششم به مطالب» از نظر معلمان این پایه، در حد مطلوبی است. بنابراین، مطابق جدول رتبه‌بندی میزان مطلوبیت (جدول ۱۶) که براساس تحلیل سؤالات پرسشنامه (بخش ۴- الف) شکل گرفته و ذیلاً از نظر می‌گذرد، از بین دوازده سؤال، رتبه دوم را به خود اختصاص داده است. در بررسی سؤال دوم هم، مطلوبیت «روان‌خوانی و درست‌خوانی متن کتاب فارسی ششم توسط دانش‌آموزان» از دید معلمان تأیید شد و در جدول رتبه‌بندی، در مرتبه سوم قرار گرفته است. و اما در تجزیه و تحلیل سؤال سوم، مشاهده کردیم که از دید معلمان پایه ششم شهرستان بابلسر، «بیان درست معنا و مفهوم متن کتاب فارسی ششم توسط دانش‌آموزان»، دارای حد متوسط مطلوبیت است و در جدول ۱۶ در جایگاه ششم نشسته است.

تحلیل سؤالات چهارم، پنجم و ششم، به ترتیب، میزان مطلوبیت «آشنایی دانش‌آموزان با اصول و قواعد انشانویسی»، «همیت دادن دانش‌آموزان به انشای فارسی» و «مطالعه کتاب‌های غیردرسی توسط دانش‌آموزان» را در حد نامطلوب و غیرقابل قبول نشان داد. از این رو، آن‌ها را در جدول ۱۶، به ترتیب در رتبه‌های دهم، هشتم و دوازدهم می‌بینیم.

بررسی سؤال هفتم، میزان مطلوبیت «تناسب حجم کتاب فارسی و نگارش ششم با ساعت-های تدریس این دروس در هفته (فارسی، املا و انشا)» را تأیید کرد که در جدول رتبه‌بندی در جایگاه چهارم قرار گرفته است؛ اما تجزیه و تحلیل سؤال هشتم، میزان مطلوبیت «کسب مهارت نوشتن توسط دانش‌آموزان در پایه‌های قبل از ششم» را غیرقابل قبول اعلام نمود. لذا در رتبه یازدهم جدول ۱۶ دیده می‌شود. بررسی سؤال نهم نیز مطلوبیت «همیت دادن معلمان به انشای فارسی» را تأیید کرد که در جدول رتبه‌بندی میزان مطلوبیت، در رتبه پنجم قرار دارد؛ ولی در تجزیه و تحلیل به عمل آمده، مطلوبیت سؤال دهم، یعنی «استفاده معلمان از روش‌های فعال و متنوع در انشانویسی» تأیید نشد. از این رو، رتبه نهم را در جدول ۱۶ دارد.

تجزیه و تحلیل سؤال یازدهم، میزان مطلوبیت «نوشتن انشا توسط دانش‌آموزان در حضور معلم و در کلاس درس» را در حد متوسط اعلام کرد که در جدول رتبه‌بندی میزان مطلوبیت، رتبه هفتم را داراست. و در بررسی سؤال دوازدهم، میزان «تأثیر سطح سواد والدین در انشانویسی»، بسیار بالا اعلام شد و رتبه نخست را در جدول ۱۶ به خود اختصاص داده است.

جدول ۱۶: رتبه‌بندی میزان مطلوبیت سؤالات پرسشنامه

رتبه بندی	متوسط رتبه	مجدور کای	درجه آزادی	سطح معناداری	رتبه
گوش‌دادن دانش‌آموزان به مطالب درسی	۸/۷۶	۲۱۸/۳۷	۱۱	۰/۰۰۰	۲
روان‌خوانی و درست‌خوانی متن کتاب فارسی ششم توسط دانش‌آموزان	۸/۱۲				۳
بیان درست معنا و مفهوم متن کتاب فارسی ششم توسط دانش‌آموزان	۶/۰۹				۶
آشنایی دانش‌آموزان با اصول و قواعد انشانویسی	۴/۹۴				۱۰
اهمیت‌دادن دانش‌آموزان به انشای فارسی	۵/۹۶				۸
مطالعه کتاب‌های غیردرسی توسط دانش‌آموزان	۳/۱۳				۱۲
تناسب حجم دو کتاب فارسی و نگارش ششم با ساعت‌های تدریس این دروس در هفته (فارسی، املا و انشا)	۸/۱۱				۴
کسب مهارت نوشتن توسط دانش‌آموزان در پایه‌های قبل از ششم	۴/۶۴				۱۱
اهمیت‌دادن معلمان به انشای فارسی	۶/۷۴				۵
استفاده معلمان از روش‌های فعال و متنوع در انشانویسی	۵/۷۰				۹
نوشتن انشا توسط دانش‌آموزان در حضور معلم و در کلاس درس	۵/۹۷				۷
تأثیر سطح سواد والدین در انشانویسی	۹/۸۳				۱

۱۲۰

فصلنامه پژوهش در آموزش زبان و ادبیات فارسی سال ۱، شماره ۲، پاییز ۱۳۹۸

ج) رتبه‌بندی عوامل مؤثر در ضعف انشانویسی دانش‌آموزان پایه ششم

با توجه به مباحث ذیل قسمت‌های «۴ - الف» و «۴ - ب» مقاله «تحلیل سؤالات پرسشنامه» و «رتبه‌بندی میزان مطلوبیت سؤالات پرسشنامه» و جدول‌های مربوط، «گوش‌دادن دقیق دانش‌آموزان پایه ششم به مطالب» (سؤال اول) از نظر سلسله مراتب علل ضعف، در مرتبه یازدهم جای می‌گیرد. و «روان‌خوانی و درست‌خوانی متن کتاب فارسی ششم توسط دانش‌آموزان» (سؤال دوم)، جایگاه دهم را دارد. «بیان درست معنا و مفهوم متن کتاب فارسی ششم توسط دانش‌آموزان» (سؤال سوم) نیز در مرتبه هفتم نشسته‌است.

«آشنایی دانش‌آموزان با اصول و قواعد انشانویسی» (سؤال چهارم)، سومین جایگاه را دارد و «اهمیت‌دادن دانش‌آموزان به انشای فارسی» (سؤال پنجم)، پنجمین علت ضعف انشانویسی

دانش‌آموزان پایه ششم شهرستان بابلسر است. «مطالعه کتاب‌های غیردرسی توسط دانش‌آموزان» (سؤال ششم) هم با توضیح کوتاهی که در ذیل سؤال دوازده خواهیم دید، در جایگاه اول می‌نشیند. «تناسب حجم کتاب فارسی و نگارش ششم با ساعت‌های تدریس این درس در هفته (فارسی، املا و انشا)» (سؤال هفتم)، به‌عنوان نهمین علت ضعف انشائویسی قابل‌شناسایی است. و «کسب مهارت نوشتن توسط دانش‌آموزان در پایه‌های قبل از ششم» (سؤال هشتم)، در جایگاه دوم می‌نشیند. «اهمیت دادن معلمان به انشای فارسی» (سؤال نهم)، هشتمین علت ضعف انشائویسی است و «استفاده معلمان از روش‌های فعال و متنوع در انشائویسی» (سؤال دهم)، چهارمین آن. «نوشتن انشا توسط دانش‌آموزان در حضور معلم و در کلاس درس» (سؤال یازدهم) نیز جایگاه ششم را دارد.

میزان «تأثیر سطح سواد والدین در انشائویسی» (سؤال دوازدهم)، بنا بر نظر معلمان پایه ششم شهرستان بابلسر، در حد بسیار بالایی است و در بین دوازده سؤال پرسشنامه، بالاترین رتبه را در جدول ۱۶ دارد. با تکیه بر این یافته، باید پذیرفت که «سطح سواد والدین» می‌تواند در انشائویسی دانش‌آموزان تأثیر چشم‌گیری داشته‌باشد و اگر والدین از سطح سواد بالایی برخوردار نباشند، قطعاً کم‌سوادی یا بی‌سوادی آن‌ها را باید از جمله علل عمده ضعف انشائویسی دانش‌آموزان دانست؛ اما از آن جایی که در این تحقیق، با وجود تأیید تأثیر فراوان سطح سواد والدین بر انشائویسی دانش‌آموزان، بنا بر دلایلی عملاً میزان سواد والدین دانش‌آموزان پایه ششم شهرستان بابلسر، چنان‌که هست، مورد مطالعه قرار نگرفته‌است، در جدول ۱۷ که رتبه‌بندی میزان مطلوبیت سؤالات پرسشنامه و عوامل ضعف انشائویسی را یک‌جا نشان می‌دهد، در مقابل آن، خط تیره آمده‌است. و این، یعنی مورد مطرح‌شده در سؤال دوازدهم، در این پژوهش جزء علل ضعف انشائویسی دانش‌آموزان پایه ششم بابلسر، به حساب نیامده و رتبه‌بندی عوامل ضعف انشائویسی، صرفاً در رابطه با یازده مورد دیگر صورت گرفته‌است.

جدول ۱۷: رتبه‌بندی میزان مطلوبیت و علل ضعف انشائویسی (خلاصه نتایج پژوهش)

رتبه در علت ضعف انشائویسی	رتبه در میزان مطلوبیت	رتبه بندی پرسش‌های پژوهش
۱	۱۲	مطالعه کتاب‌های غیردرسی توسط دانش‌آموزان
۲	۱۱	کسب مهارت نوشتن توسط دانش‌آموزان در پایه‌های قبل از ششم
۳	۱۰	آشنایی دانش‌آموزان با اصول و قواعد انشائویسی
۴	۹	استفاده معلمان از روش‌های فعال و متنوع در انشائویسی
۵	۸	اهمیت دادن دانش‌آموزان به انشای فارسی

بررسی علل ضعف انشانویسی دانش‌آموزان پایه ششم (مطالعه موردی: شهرستان بابلسر)

۶	۷	نوشتن انشا توسط دانش‌آموزان در حضور معلم و در کلاس
۷	۶	بیان درست معنا و مفهوم متن کتاب فارسی ششم توسط دانش‌آموزان
۸	۵	اهمیت‌دادن معلمان به انشای فارسی
۹	۴	تناسب حجم دو کتاب فارسی و نگارش ششم با ساعت‌های تدریس این دروس در هفته (فارسی، املا و انشا)
۱۰	۳	روان‌خوانی و درست‌خوانی متن کتاب فارسی ششم توسط دانش‌آموزان
۱۱	۲	گوش‌دادن دانش‌آموزان به مطالب درسی
-	-	تأثیر سطح سواد والدین در انشانویسی

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به آنچه گذشت، باید گفت «گوش‌دادن دقیق دانش‌آموزان پایه ششم به مطالب»، «روان‌خوانی و درست‌خوانی متن کتاب فارسی ششم توسط دانش‌آموزان»، «تناسب حجم کتاب فارسی و نگارش ششم با ساعت‌های تدریس این دروس در هفته»، «اهمیت‌دادن معلمان به انشای فارسی» و «بیان درست معنا و مفهوم متن کتاب فارسی ششم توسط دانش‌آموزان»، مواردی هستند که نمی‌توان علل ضعف انشانویسی دانش‌آموزان پایه ششم شهرستان بابلسر را به آن‌ها مربوط دانست؛ چراکه معلمان این پایه، مطلوبیت این موارد را در کلاس‌های درس، تأیید کرده و قابل قبول می‌دانند. بنابراین، علل ضعف انشانویسی این دانش‌آموزان را بر اساس پژوهش صورت‌گرفته، باید در «آشنایی دانش‌آموزان با اصول و قواعد انشانویسی»، «اهمیت‌دادن دانش‌آموزان به انشای فارسی»، «مطالعه کتاب‌های غیردرسی توسط دانش‌آموزان»، «کسب مهارت نوشتن در پایه‌های قبل از ششم»، «استفاده معلمان از روش‌های فعال و متنوع در انشانویسی» و «نوشتن انشا در حضور معلم و در کلاس درس» جست‌وجو کرد. به بیانی دیگر، علل عمده ضعف انشانویسی دانش‌آموزان پایه ششم شهرستان بابلسر، با توجه به جدول رتبه‌بندی علل ضعف انشانویسی (جدول ۱۷)، به ترتیب عبارتند از: ۱- عدم مطالعه کتاب‌های غیردرسی توسط دانش‌آموزان، ۲- کسب نکردن مهارت نوشتن در پایه‌های قبل از ششم، ۳- عدم آشنایی دانش‌آموزان با اصول و قواعد انشانویسی، ۴- عدم استفاده معلمان از روش‌های فعال و متنوع در انشانویسی، ۵- اهمیت‌ندادن دانش‌آموزان به انشای فارسی و ۶- نوشتن انشا در حضور معلم و در کلاس درس توسط دانش‌آموزان.

با دقت در علل فوق، می‌توان برای آن‌ها سه خاستگاه در نظر گرفت: «مدرسه»، «خانواده» و «دانش‌آموز». و بر اساس این خاستگاه‌های سه‌گانه، می‌توان همه این علل را در سه دسته یا طبقه، جای داد؛ اما نباید فراموش کرد که این سه «دسته‌علل» چنان درهم تنیده‌اند که

جداکردنشان به سادگی ممکن نیست و مانند حلقه‌های زنجیری به هم پیوسته، عمل می‌کنند. با وجود درهم تنیدگی این خاستگاه‌های سه‌گانه، برجسته بودن نقش مدرسه و معلم در این میان، غیرقابل انکار است. توضیح این‌که اگر اولین علت ضعف شناخته شده در این پژوهش، یعنی کم‌رنگی فرهنگ کتاب‌خوانی (کتاب غیردرسی) را نتوان صددرصد به معلم مربوط دانست، علل و عوامل بعدی ضعف انشائویسی، به کلاس و معلم وابسته است؛ چرا که این معلم است که باید با اهمیت دادن ویژه به انشائویسی به عنوان درس و مهارتی بسیار مهم و حیاتی و با به کار بستن فنون و روش‌های گوناگون، دست دانش‌آموزان را بگیرد و آن‌ها را گام به گام با هنر نوشتن آشنا سازد و اصول و قواعد انشائویسی را چنان در جان و دل آن‌ها بنشانند که مابقی مسیر را خودشان با عشق و علاقه بیمایند. در چنین شرایطی است که ضعف پنجم انشائویسی، یعنی اهمیت ندادن دانش‌آموزان به انشای فارسی نیز خودبه‌خود از بین می‌رود و فراگیران این درس را جدی می‌گیرند. و اگر معلم بخواهد با استفاده از روش فرایندمحور، به ارتقای انشائویسی فراگیران کمک کند، یقیناً ناگزیر است از فضای کلاس بهره‌بردار و به این ترتیب، ضعف ششم انشائویسی، یعنی ننوشتن یا کم‌نوشتن انشا توسط دانش‌آموزان در حضور معلم و در کلاس درس، منتفی خواهد شد. سه علت ضعف دوم، سوم و چهارم هم که مستقیماً به معلم و مدرسه مربوط می‌شود.

کوتاه سخن این‌که علی‌رغم دخیل بودن عوامل ریز و درشت بسیاری در انشائویسی، بر اساس یافته‌های تحقیق حاضر، ریشه‌شش علت به دست آمده در رابطه با ضعف انشائویسی دانش‌آموزان پایه ششم شهرستان بابلسر را قبل از هر چیز و هر کس، باید در «مدرسه و معلم و آموزش معیوب» و مشخصاً در ضعف معلمان انشا و عدم بهره‌گیری آن‌ها از فنون و روش‌های نوین تدریس، جست‌وجو کرد. بنابراین، نتیجه پژوهش حاضر، با نتایج اکثر پژوهش‌هایی که قبلاً در این زمینه صورت گرفته و در پیشینه مقاله معرفی شده‌اند، همخوانی دارد. یادآوری می‌گردد که محمدی (۱۳۹۲) از بین عوامل اثرگذار بر تقویت مهارت نوشتن دانش‌آموزان پایه ششم، نقش معلم را از همه برجسته‌تر دانسته است و راهکار کلیدی‌اش آموزش معلمان و ایجاد نگرش و شناخت نسبت به مبانی علمی موضوع در آن‌هاست. خورشیدوند و صادقی‌نیا (۱۳۹۴) نشان داده‌اند که به‌کارگیری یک روش در تمام مدت تدریس، نبود رابطه عاطفی بین فراگیران و معلم، عدم ایجاد انگیزه توسط معلم، عدم مدیریت کارآمد کلاس، ناتوانی معلم در ساده‌سازی مطالب درسی و ... از مهم‌ترین علل ضعف دانش‌آموزان در دو درس انشا و املاست. میرنسب، بیرامی و احاراری (۱۳۹۴)

_____ بررسی علل ضعف انشانویسی دانش‌آموزان پایه ششم (مطالعه موردی: شهرستان بابلسر)

روشن ساخته‌اند که معلمان، مفهوم انشا را به درستی تعریف نموده‌اند؛ اما تصویر واضح و منسجمی از روش‌های آموزش و ارزیابی آن نداشتند. بنابراین، آموزش تکمیلی معلمان ادبیات فارسی را پیشنهاد کرده‌اند. صیدی و دیگران (۱۳۹۴) عواملی چون: عدم آموزش صحیح انشانویسی به دانش‌آموزان، عدم آگاهی معلمان از مراحل شکل‌گیری انشا، جاذبه نداشتن کلاس انشا برای دانش‌آموزان و معلمان، نوشتن انشا در کلاس و کمک از دیگران را از دلایل اصلی ناتوانی دانش‌آموزان در نگارش انشا معرفی کرده‌اند. و غلامی چهکنند (۱۳۹۵) عدم استفاده معلمان از روش‌های خلاقانه و گروهی و اقدام به نمره‌دهی را کاستی کار دانسته‌است.

عابدینی (۱۳۹۵) هم با وجود این که نشان داده‌است از نظر معلمان پایه ششم شهر یزد، برنامه درسی انشا در ابعاد هدف، محتوی، روش تدریس و روش‌های ارزیابی از مطلوبیت لازم برخوردار است و معلمان این درس دارای صلاحیت حرفه‌ای لازم هستند و دانش‌آموزان این پایه در انشانویسی در حد مطلوبی قرار دارند، نهایتاً مهم‌ترین آسیب‌های برنامه درسی انشا را از نظر دانش‌آموزان، عبارت می‌داند از: مشکلات ساختاری، مشکلات تدریس و مشکلات اجرایی که باز به نوعی به مدرسه و معلم و آموزش مربوط می‌شود. نتایج تحقیق کم‌ری (۱۳۹۲) هم به‌طور غیرمستقیم بیانگر کوتاهی در آموزش درست دانش‌آموزان دوزبانه کردی- فارسی است.

با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر، برای بهبود وضعیت انشانویسی دانش‌آموزان پایه ششم شهرستان بابلسر، این راهکارها پیشنهاد می‌گردد: الف) برگزاری دوره‌های ضمن خدمت کارآمد، مستمر و رضایت‌بخش مربوط به موضوع برای معلمان، ب) توانمندسازی هرچه بیشتر معلمان ابتدایی در قالب برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان، ج) تخصصی یا نیمه‌تخصصی کردن دروس ابتدایی، د) تجهیز کتابخانه کلاس و مدرسه به همراه فعالیت مستمر و اثربخش و معرفی کتاب‌ها و مجلات مناسب به دانش‌آموزان از طرف معلم و مدرسه، ه) برگزاری جلسات مؤثر و مستمر با خانواده‌ها و تبیین اهمیت انشا و در صورت امکان، آموزش آن‌ها و و) سامان‌دهی مهد کودک‌ها و پیش‌دبستانی‌ها و نظارت دقیق بر آن‌ها جهت کسب اصولی مهارت‌های گوش دادن و سخن گفتن به‌عنوان پیش‌نیازهای مهارت انشانویسی و نوشتن.

- ¹ Benjamin Bloom
- ² celinger
- ³ Colmugrof smirnuf
- ⁴ parametric

منابع

- قرآن کریم
- اکبری شلدرهای، فریدون (۱۳۹۴). پیشینه آموزش زبان فارسی در ایران. تهران: انتشارات مدرسه.
- حسینی نژاد، حسین (۱۳۸۵). **شانه بر زلف سخن**. تهران: انتشارات لوح زرین.
- _____ (۱۳۸۹). **کتاب نگارش**. تهران: انتشارات لوح زرین.
- خورشیدوند، مرضیه و دیگران (۱۳۹۴). بررسی علل ضعف‌بودن دانش‌آموزان در درس املا و انشا و ارائه راهکارهای مناسب جهت پیشرفت تحصیلی. مجموعه مقالات **دومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی**، سیویلیکا (۷ صفحه). مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی، موسسه آموزش عالی مهر اروند، مرکز راهکارهای دست‌یابی به توسعه پایدار، تهران.
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۷). **لغت‌نامه دهخدا**. تهران: موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- ذوالفقاری، حسن (۱۳۸۵). **کتاب کار نگارش و انشاء**، ج ۲. تهران: انتشارات اساطیر.
- _____ (۱۳۹۳). **کتاب کار نگارش و انشاء**، ج ۳. تهران: انتشارات اساطیر.
- راهنمای معلم فارسی ششم (۱۳۹۵). **راهنمای معلم فارسی ششم دبستان**. تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری.
- زندی، بهمن (۱۳۹۴). **روش تدریس زبان فارسی** (در دوره دبستان). تهران: انتشارات سمت.
- صفوی، امان‌الله (۱۳۷۱). **کلیات روش‌ها و فنون تدریس**، دوره کاردانی تربیت معلم، درس مشترک کلیه رشته‌ها. تهران: شرکت چاپ و نشر ایران.
- صیدی، علی‌نظر و دیگران (۱۳۹۴). چگونه توانستم با ارائه راهکار مناسب، دانش‌آموزان را در نگارش انشا تقویت نمایم. مجموعه مقالات **اولین همایش ملی راهکارهای توسعه و ترویج علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره و آموزش در ایران**، سیویلیکا (۹ صفحه). انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین، تهران.
- عابدینی، نجمه (۱۳۹۵). آسیب‌شناسی برنامه درسی انشا در پایه ششم دوره تحصیلی ابتدایی در شهر یزد. **پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی**، پردیس علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه یزد، چاپ نشده.
- غلامی چهکنند، فریبا (۱۳۹۵). ارزشیابی برنامه درسی اجراشده درس انشا در پایه هفتم دوره اول متوسطه. **پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد**، چاپ نشده.
- فرشیدنیک، مینا (۱۳۸۸). **کلاس مؤثر انشا**. تهران: نشر قطره.
- کمری، حسین (۱۳۹۲). بررسی خطاهای دستوری انشای دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی دوزبانه کردی-فارسی (مطالعه موردی: شهرستان سرپل‌زهاب). **پایان‌نامه کارشناسی ارشد آموزش زبان فارسی**، دانشگاه پیام نور مرکز تهران، چاپ نشده.

- کیان، مریم؛ عابدینی، نجمه و زندوانیان نائینی، احمد (۱۳۹۷). آسیب‌شناسی برنامه‌دستی انشا در پایه ششم دوره تحصیلی ابتدایی. *دوفصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات آموزشی و آموزشگاهی*، دانشگاه فرهنگیان، سال هفتم، شماره ۱۸: ۱۲۲ - ۹۹.

- مجدفر، مرتضی (۱۳۹۴). *هفت مهارت اساسی برای معلمان*. تهران: انتشارات پیشگامان پژوهش‌مدار.

- محقق نیشابوری، جواد (۱۳۸۵). *راهنمای آموزش املا، انشا و دستور زبان فارسی*. تهران: انتشارات لوح زرین.

- محمدی، راحله (۱۳۹۲). راه‌های تقویت مهارت نوشتن در دانش‌آموزان پایه ششم آموزش و پرورش منطقه ۹ شهر تهران. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی*، دانشگاه پیام نور مرکز تهران، چاپ نشده.

- مولوی، عباسعلی (۱۳۸۰). *انشا و نامه‌نگاری ابتدایی*. تهران: انتشارات حافظ نوین.

- میرنسب، میرمحمد؛ بیرامی، منصور و احراری، غفور (۱۳۹۴). بررسی مفهوم انشا و آسیب‌شناسی روش‌های آموزش و ارزیابی آن از دیدگاه معلمان شهرستان سقز. *مجموعه مقالات اولین همایش ملی علمی - پژوهشی روانشناسی، علوم تربیتی و آسیب‌شناسی جامعه*، سیویلیکا (۲۰ صفحه). شرکت طلای سبز، انجمن پایش (به‌صورت الکترونیکی).

- هدایتی، ظریفه (۱۳۸۵). *انشا درس زندگی*. تهران: انتشارات لوح زرین.